MIRZACHO‘LNI O‘ZLASHTIRISHNING O‘ZIGA XOS XUSUSIYATLARI

Xakimov Ravshan Raimovich
Gulison davlat pedagogika instituti o‘qituvchisi

Annotatsiya: *Mirzacho‘lga ko‘chib kelib shu yerni bog‘u-bo‘stonga aylantirishning o‘zi juda katta baxt bo‘lgan bir davrda, matonat bilan ushbu yerlarni o‘zlashtirgan shaxslarni doim tilga olib qalam tebratish adolatdandir. Maqolada ushbu masalalar tarixiy manbalar asosida yoritilib berildi.*

Kalit so‘zlar: *Mirzacho‘l, meliorativ, gorizontal, o‘zlashtirish, cho‘l, Voroshilov, irodali, qo‘riq, bunyodkorlik.*

Mirzacho‘lni o‘zlashtirish ishlari XX asrning birinchi yarmida boshlangan bo‘lsada, kutilgandek samara bermadi. Chunki, meliorativ tizimlari nihoyasiga yetkazilmagan. Yerosti injenerlik kommunikatsiyalari, ya’ni vertikal va gorizontal drenajlarsiz hamda zovurlar sayozligi oqibatida sug‘orma yerlarda sho‘r ko‘tarilib ketaverishi natijasida yuqori hosil yetishtirishning ilojisi bo‘lmagan. Mirzacho‘lni o‘zlashtirish asosan XX asrning ikkinchi yarimining boshlaridan boshlab jadal sur’atlar bilan olib borilgan.

1956- yil, 11-avgustda barcha markaziy ro‘znomalarning birinchi betida KPSS markaziy komiteti, SSSR ministrlar Sovetining “O‘zbekiston va Qozog‘iston Respublikalarining cho‘l hududlaridagi cho‘llarni o‘zlashtirish hamda sug‘orishni tashkil etib, paxta yetishtirishni ko‘paytirish” haqidagi qarori e’lon qilingan[1:40].

Ushbu qarorga asosan Mirzacho‘lda keng miqyosidagi yirik paxtachilik hududini tashkil etish nazarda tutilgan. Bu yirik istiqbolli ishda hamkorlik qilish ittifoq miqyosidagi tadbirlarga 14 ta vazirlik va qo‘mitalar jalb qilingan. Ushbu vazifalarni amalga oshirish uchun cho‘lga kelib ishlaydigan barcha soha mutaxassislari va ishchilariga KPSS MKning 1956-yil 24-sentyabridagi qaroriga asosan quyidagi imtiyozlar belgilangan edi. Ish haqiga 15% qo‘shimcha, 3 oylik hisobotida bir martalik to‘lov. Yangi sovxozlarga ko‘chib kelganlarni qishloq xo‘jalik va daromad solig‘idan ozod qilish qayd etilgan[2:7].

Mirzacho‘lning avvalgi va o‘zlashtirilayotgan hududlarida barcha kuchlarni birlashtirib, qo‘yilgan vazifalarga yaqindan aniq rahbarlikni yo‘lga qo‘yish hamda bu ishga barcha viloyat tashkilotlarining diqqat-e’tiborini qaratish masalasi talab qilinadigan davr kelgan edi. Shuning uchun 1963-yil fevral oyida Mirzacho‘l tumanlari bazasida Sirdaryo viloyatini tuzish haqida qaror chiqdi. Bu viloyat tarkibiga O‘zbekistondagi Mirzacho‘l, Boyovut, Voroshilov, Yangiyer, Sirdaryo, Jizzax, Zomin, Forish rayonlari, Qozog‘iztondan Yettisoy, Paxtaorol, Kirov rayonlari kiritilgan edi. Shu bilan birgalikda o‘sha davrda Golodnostepstroy tizimidagi qurilish-montaj, ixtisoslashtirilgan tizimlarda, avtotransport, sovxozlar va boshqa boshqarma tashkilotlari tuzildi[4:167].

Quruq yerlarni o‘zlashtirish samaralarning ahamiyatli tomonlaridan biri, cho‘lda chiniqqan yirik mutaxassislar shakllanadi. “Yer o‘zlashtirilishining ahamiyati faqat iqtisodiy tomonlama belgilanmaydi” – deydi Sh.Rashidov. Yangi yerlarga irodali, jasur odamlar keladi, qo‘riq insonni shakllantiradi, uning xarakterini chiniqtiradi. Haqiqatdan ham cho‘lning jazirama issig‘ida yashash va ishlash, sharoitning yo‘qligi, ishchi mutaxassislardan katta chidam talab qilgan. Yer iqlimi va sharoitiga hamma ham bardosh bera olmagan. Shunga qaramasdan qo‘riq yerlarda o‘zlashtirish, unda bunyodkorlik ishlarini olib borish, irodali qahramon, yangi avlodlarni yetishtirdi. Manzura Shokirova 1956-yilidayoq quruq yerdan №5 sovxoz qurilishida qatnashadi va bo‘yoqchi-suvoqchi kasbini egallaydi[4: 59]. Alimirza Aliyev ham 1956-yili partiya chaqirig‘iga binoan quruq yerga kelib 1966-yilgacha traktorchi-buldozerchi bo‘lib ishlaydi. Bu yillardagi yuksak mehnat muvaffaqiyatlari tufayli Mehnat Qahramoni unvoni bilan taqdirlanadilar.

Mirzacho‘lda 1956 yillar yirik miqyosda yerlarni ochish, qishloq xo‘jalik oborotiga kiritish masalasida mutaxassislar tayyorlash kerak bo‘lgan bo‘lsa, qat’iyatlik bilan barcha tadbirlar amalga oshirilgan [5:147]. Ammo, keyinchalik talab va ehtiyojlar izdan chiqadi. Yaratilgan tizim ijtimoiy talablardan, tabiiy ehtiyojdan tashqarida ishlayveradi. Bunday ko‘rinish boshqa sohalardagi kabi shu tizimga xos xususiy bo‘lgan.

1983-yilga kelib qishloq xo‘jaligini tubdan texnologik va avtomatlashtirish yo‘nalishiga o‘tkazilishiga qaramasdan u tegishli natijalarni bermaydi[1]. 60-80-yillar mobaynida qishloq xo‘jaligida mutaxassislar salmog‘i tubdan oshdi, har bir jabhalarda tajribali yetuk mutaxassislar shakllandi. 1960-1980-yillar oralig‘ida qo‘riq yerlarni o‘zlashtirish, sanoat, san’at, madaniyat, ilm-fan va boshqa sohalardagi o‘zgarishlar o‘z ko‘lami va doirasi bilan dunyoda inson va jamiyat salohiyatini ko‘tarishda misli ko‘rilmagan ulkan bunyodkorlik ishlar qatoriga kiradi.

Mirzacho‘lda tashkil etilgan kolxozlarga ko‘chib borgan aholi ham paxtadan sermahsul hosil olishga erishdi. 1956-yili Mirzacho‘l rayonidagi Michurin kolxozi 150 gektar yerga paxta ekib gektaridan 22 sentnerdan hosil oldi. Jdanov nomli kolxoz a’zolari esa 430 gektar yerdan 21 sentnerdan paxta hosilini olib davlatga paxta sotish rejasini ortig‘i bilan bajarishdi. Qo‘riq va bo‘z yerlarni o‘zlashtirgan Farg‘ona vodiysidan ko‘chib borgan cho‘lquvarlar, dehqonchilikdagi boy tajribasi bilan barchaga namuna bo‘lib unumi past bo‘lgan yerlardan yuqori hosil olishga erishdilar. Ayniqsa, Andijon va Farg‘ona viloyati aholisini Sirdaryoga ko‘chib borishi sezilarni darajada oshdi. 1980-yilgacha yosh oilalarni Sirdaryo viloyatiga ko‘chib borishi davom etdi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1.Аберкулов Н.Л. Ўзбекистонда совет ҳокимияти йилларида пахтачиликни ривожлантириш тарихидан. - Тошкент: Ўзбекистон КПМКнинг бирлашган нашри,1967.
2.Қизил Ўзбекистон,1956 йил 11 август.
3.Мулляджанов И.Р. Демографическое развитие Узбекской ССР. - Тошкент: Ўзбекистон, 1983.
4.Алимардонов Т. Ўчмас шараф. Монография. - Тошкент: Доно нашриёти, 2017.
5.Эргашев Ш. Эрк истар кўнгил. - Тошкент: O‘zbekiston, 2017.